

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

GÜNCEL KELÂM TARTIŞMALARI

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelâm Anabilim Dalı

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Mehmet BULGEN

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni 2003 yılında bitirdi. Yüksek Lisansını Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kelâm Bilim Dalında yaptığı "Reenkarnasyonla İlişkilendirilen Ayetlerin Değerlendirilmesi" isimli tezle tamamladı (2005). Bir süre Milli Eğitim Bakanlığı'nda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenliği yaptıktan sonra 2012 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalına öğretim görevlisi olarak atandı. Aynı yıl "Klasik Dönem Kelâm Atomculuğunun Günümüz Kozmolojisi Açısından Değerlendirilmesi" isimli tezini başarıyla savunarak Doktor ünvanı aldı. İlk post doktora araştırmasını TÜBİTAK Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı kapsamında Kanada, McGill Üniversitesi Institute of Islamic Studies'de "Criticalisms of Atomism in Classical Islamic Thought" isimli çalışmasıyla gerçekleştirdi (2014). İkinci doktora sonrası araştırmasını ise Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Syracuse Üniversitesinde "The Kalam Cosmological Arguments and Kant's Antinomies of Reason: A Critical Assessment" adlı çalışmayla yaptı (2019). 2017 yılında doçent oldu.

Doç. Dr. Enis DOKO

Enis Doko 1987 yılında Makedonya'nın Ohri şehrinde doğdu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fizik ve Felsefe bölümlerinden 2010 yılında derece ile mezun oldu. Koç Üniversitesi'nde hazırladığı "Adiyabatik Dönen Spin-Momentum Bağlı Fermi Gazlar" başlıklı tezi ile 2016 yılında kuramsal fizik alanında doktor ünvanını almaya hak kazandı. Akademik ilgi ve araştırma alanları arasında Bilim Felsefesi, Din Felsefesi, Fizik Felsefesi, Analitik Metafizik, Matematik Felsefesi, Ultra Soğuk Atom Fiziği, Çok Parçacıklı Kuantum Fiziği gibi konular bulunmaktadır. Enis Doko 2017 -2019 yılları arasında Sabah gazetesi pazar eki için haftalık Bilim ve Yaşam sayfasını hazırladı. Doko halen İbn Haldun Üniversitesi Felsefe Bölümünde Doç. Dr. olarak çalışmalarına devam etmektedir..

M.Ü. İLÂHİYAT FAKÜLTESİ VAKFI YAYINLARI No: 312

GÜNCEL KELÂM TARTIŞMALARI

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Kelâm Anabilim Dalı

Editörler
Mehmet Bulgen & Enis Doko

3. Baskı

İstanbul 2020

M.Ü. İLÂHİYAT FAKÜLTESİ VAKFI YAYINLARI No: 312

ISBN 978-975-548-329-0
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 16209

Kitabın Adı
Güncel Kelâm Tartışmaları

Editörler
Mehmet Bulgen & Enis Doko

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Melek Koç

Baskı/Cilt
Seçil Ofset
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No:77 Bağcılar, İstanbul
Tel: 0 (212) 629 06 15 www.secilofset.com
Sertifika No: 44903

3. Baskı
Ağustos 2020, İstanbul

Bu eserin bütün hakları İFAV'a aittir.
Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik
ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

İsteme Adresi
M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
Nuhkuyusu Cad. No: 110 Bağlarbaşı 34662 Üsküdar İSTANBUL
Tel: 0216 651 15 06 Faks: 0216 651 00 61
ifav@ilahiyatvakfi.com - www.ilahiyatvakfi.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
İNSANIN TABİATI ve NİHÂİ KÖKENİ SORUNU	
Dawkins-William's Diyalogu	
<i>Salih Günaydın</i>	13
STEPHEN HAWKING THE GRAND DESIGN (BÜYÜK TASARIM)	
Sunum ve Değerlendirme	
<i>Doç. Dr. Mehmet Bulgen</i>	63
Giriş	65
1. M-Kuramı: Bilim mi Felsefe mi?	77
2. Hawking'in Bilim Anlayışı ve Günümüz Fizikinin İçine Düştüğü Bazı	
Metodolojik Problemler	83
3. İslâm Dini Açısından Bir Değerlendirme	92
Sonuç	95
MÜZÂKERELER	99
TEOLOJİK ve FELSEFİ İMÂLARIYLA CERN DENEYLERİ	
<i>Doç. Dr. Enis Doko</i>	125
Giriş	130
Hareket ve Kütle Kavramının Kısa Tarihi	130
Standart Model ve Temel Parçacıklara Hızlı Bir Bakış	136
Higgs Bozonu Nasıl Kütle Kazandı?	140
Neden Parçacık Hızlandırıcıları?	141
Tanrı Parçacığı ve Standart Model Fizik'in Bütün Sorunlarını	
Çözdü Mü?	143
Yerçekiminin Standart Modele Eklenmesi:	143
Hiyerarşi Problemi	144
Nesil Problemi	144
Karanlık Madde	144
Karanlık Enerji	144
Serbest Parametreler	145
MÜZÂKERELER	147
NÖROTEOLOJİ Mİ NEOTEOLOJİ Mİ?	
<i>Prof. Dr. M. Sait Buğdacı</i>	183
Beyin Hakkında Geçmişin Öngörülleri	186
Beynin Bilinç Dışı Fonksiyonları	187
Modern Bilime Göre Bilimsel Verilerin Değeri	189
İnsan Beyninin Anatomik Yapısı	189
Hormonlar, Beyin ve Gündelik Yaşam	193
Dahiler ve Beyin	193
Bilinçli Tepkinin Kaynağı	194
İnsan Fiilleri ve Kelâm İlmi	195
Kalp, Sadr ve Görme Eylemi	195
İnanç Geni	196
MÜZÂKERELER	197
ÖNCESİ ve SONRASIYLA BİG BANG	
<i>Doç. Dr. Enis Doko</i>	219
Büyük Patlama Modelini Destekleyen Kanıtlar	229
1. Evrenin Genişlemesi ve Hubble Yasası	229
2. Hafif Elementlerin Yaygınlığı	231
3. Kozmik Arka Alan Işınımı	233
4. Kinematik Eksiklik Teoremi (KET)	235
Evrenin Sonu	236

Büyük Patlama Kuramının Alternatifleri.....	238
1. Durağan Evren Modeli.....	238
2. Açılıp Kapanan Evren Modeli (Salınan Evren Modeli).....	240
3. Kaotik Enflasyon Modeli.....	243
4. Kuantum Dalgalanma Modeli.....	243
5. Sınırsız Evren Modeli.....	244
DİN FELSEFESİ AÇISINDAN BÜYÜK PATLAMA KURAMI	
Yrd.Doç.Dr. <i>Emre Dorman</i>	247
<i>MÜZÂKERELER</i>	263
EVRENDEKİ HASSAS DENGELER ve KOZMOLOJİNİN ÇÖZÜLEMİYEN PROBLEMLERİ	
<i>Taşkın Tuna</i>	283
EVRENİN FİZİKİ YASALARI, SÂBİTLERİ ve SÜREÇLERİNDEKİ HASSAS AYARLARI BİZE NE SÖYLÜYOR?	
<i>Prof. Dr. Caner Taslaman</i>	293
Giriş.....	293
1. Doğa Yasaları ve Sâbitlerdeki Hassas Ayarlar.....	294
2. Fiziki Süreçlerdeki Hassas Ayarlar.....	304
Sonuç.....	309
BÜYÜK PATLAMA KOZMOLOJİSİ ÜZERİNE MÜSLÜMAN BAKIŞ AÇILARI	
<i>Prof. Dr. Alnoor Dhanani</i>	311
DAKİKUL-KELÂM: KELÂM KOZMOLOJİSİNİN BİLİMSSEL DEĞERİ	
<i>Prof.Dr. Muhammed Bâsil et-Tâi</i>	325
Giriş: Kelâmda Kozmolojinin Rolü.....	326
1. Yoktan Yaratma İlkesi.....	328
2. Süreksizlik İlkesi.....	330
3. Sürekli Yeniden Yaratma İlkesi.....	334
4. Belirlenemezlik (indeterminizm) İlkesi.....	336
5. İzafiyet İlkesi.....	339
Özet ve Sonuçlar.....	341
Referanslar ve Notlar.....	343
ÇAĞDAŞ KOZMOLOJİ AÇISINDAN KELÂM ATOMCULUĞU	
<i>Doç. Dr. Mehmet Bulgen</i>	345
KELÂMİN MODERN BİLİMLE MEŞGUL OLMASININ GEREKLİLİĞİ	
<i>Prof.Dr. Nidhal GUESSOUM</i>	357
GİRİŞ: Tanımlar, İlkeler ve Temel Meseleler.....	358
KELÂMİN MODERN BİLİMLE MEŞGUL OLMASI GEREKEN KONULAR	367
1. Dünyanın/Evrenin/Çoklu Evrenlerin Yaratılışı.....	368
2. İnsanın Evrendeki Yeri.....	370
3. Yaşamın ve İnsanların Yaratılması/Evrimi.....	376
4. Evrende İlahî Fiil.....	379
5. Mucizeler Sorusu.....	382
Sonuç Yerine.....	387
ATEİZM VE ELEŞTİRİSİ	
<i>Doç. Dr. Enis Doko</i>	389
Temel Kavramlar.....	389
Evrenin Başlangıcı.....	391
Evrenin Yaşam İçin Hassas Ayarı.....	394
Evrenin Keşfedilebilirlik ve Teknoloji İçin Hassas Ayarı.....	396
Matematığın Doğası ve Evrene Uygulanabilirliği.....	399
Ahlâkın Nesnellığı.....	403
Sonuç.....	406

SUNUŞ

İslâm dininin inanç, ibadet ve davranışlara dâir genel esaslarını tespit, temellendirme ve savunma görevini üstlenen kelâm ilminin günümüzde bu fonksiyonunu ne ölçüde yerine getirdiği tartışma konusudur. Bu bağlamda kelâmın kendini yenilemediği, çağımızda ortaya çıkan inanç problemlerine çözüm üretmediği, bugünün insanına rehberlikte bulunacak bir dünya görüşü ortaya koyamadığı, çeşitli düşünce ve ideolojiler karşısında İslâm'ı yeterince savunamadığı gibi eleştiriler söz konusudur. Benzer eleştirileri İslâmî ilimlerin her birine yöneltmek mümkündür.

Bu duruma nasıl gelindiğini kısaca özetleyecek olursak, kuşkusuz kelâm belli bir tarihsel gerçeklik ve zaman dilimine bağlı olarak doğup gelişen beşeri bir disiplin olma özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda ilk olarak halifelik, irade hürriyeti, iman-amel münasebeti gibi İslâm tarihine özgü dinî, siyasi ve sosyal problemlere çözüm üretme gayreti ile VIII. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bu ilim; İslâm'ın yayıldığı yerlerde karşılaşılan farklı kültür ve medeniyetlerle etkileşim sonucu oluşan ihtiyaçlara bağlı olarak tarihi süreç içinde konu ve metot yönünden çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Özellikle VIII. yüzyılın sonlarından itibaren doğa felsefesi ve bilgi teorisine dair konuların dahil olması, kelâmı derin teorik kökleri olan bir bilim haline getirmiştir. Kelâm ilmi akla dayalı bu konuları sayesinde İslam dininin inanç esaslarını, yaşanan çağın anlam

dünyasına uygun bir şekilde objektif yöntemlerle temellendirmeyi, rakip din, düşünce sistemleri karşısında savunmayı, İslâm'ın genel esaslarıyla uyuşan özgün bir dünya görüşü ve varlık anlayışı inşa etmeyi başarmıştır. Esasen bin yıldan beridir İslâm dünyasının yaklaşımında ana eksenini oluşturan Ehl-i Sünnet paradigmasının teşkilinde kelâmcıların meydana getirdiği bu dünya görüşünün etkisi büyüktür.

Kelâmın son derece işlevsel olduğu ve İslâm düşüncesinde her alanda etkisini hissettirdiği IX. ve XII. yüzyıllar arasındaki klasik dönemine yakından baktığımızda kelâmcıların bu ilmi konu itibariyle iki temel bölüme ayırma yoluna gittikleri görülmektedir. “Kelâmü'd-dîn” ya da “Celilü'l-kelâm” olarak isimlendirilen bölüm, kelâmın vahye dayalı akâid boyutunu oluşturmaktadır. “Kelâmü'l-felsefe” ya da “Dakîku'l-kelâm” olarak adlandırılan bölümünde ise varlığın taksimi, bilginin imkânı ve çeşitleri, evrenin bileşenleri ve işleyişi, insanın mahiyeti gibi ontoloji, epistemoloji, kozmoloji ve antropolojiye dair felsefi ve bilimsel konulara yer verilmiştir. Burada dikkat çekici olan kelâmcıların bu türden meselelere yaklaşık dört asra uzanan bir süreçte klasik anlamdaki bir ilahiyatçı ya da teoloğun duyabileceğinden çok daha ötesinde bir ilgi göstermeleridir. Bu bağlamda bazı kelâmcılar yaptıkları deney gözlem ve teorilerle yaşadıkları dönemde doğa bilimlerinin gelişimine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Hattâ müteahhirin döneminde kelâm öyle bir karakter kazanmıştır ki nübüvvet ve semiyat bahisleri de olmasa kelâm kitapları felsefe kitaplarından neredeyse ayırt edilemeyecek hale gelmiştir.

Öte yandan belli bir dönem sonra İslâm dünyasının içinde bulunduğu şartlara da bağlı olarak kelâmda akla dayalı **dakîk** konulara olan ilginin azaldığı, kelâmcıların bilgi, varlık, evren ve insana dair konularda yeni şeyler üretmeye çalışmaktan daha çok öncekilerin mirasını tüketme ve hatta onları itikatlaştırma yoluna gittikleri görülmektedir. Kelâmın, ona düşünce zenginliği ve entelektüel derinlik kazandıran akla dayalı felsefi ve bilimsel konularının önemini

yitirmesi, onun bir taraftan özgün metodunu kaybederek salt vahye dayalı bir teoloji şeklini almasına sebep olurken, diğer taraftan itikadi esasları temellendirip savunmada araç konumunda olan vesailin akideleşmesi kelâmın statik bir görünüm arz etmesine yol açmıştır.

Öte yandan Avrupa'da XVII. yüzyılda gerçekleşen bilim devrimi insanların evrene yönelik gerçeklik algılarında radikal bir zihniyet değişimi yaşanmasına yol açmış, ardından gelen aydınlanma hareketleri sonucunda ortaya çıkan materyalizm, sekülerizm ve pozitivism gibi akımlar geleneksel dinlerin dünya görüşlerine bir meydan okumayı beraberinde getirmiştir. Bu durum XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı felsefi düşüncesinin Osmanlı coğrafyasına transferi ile birlikte İslâm dünyasını da etkisi altına almaya başlamış, bu bağlamda İstanbul çevresinde Abdülatif Harputi ve İzmirli İsmail Hakkı, Mısır'da Muhammed Abduh ve Hindistan'da Seyyid Ahmet Han gibi düşünürler yeni ortaya çıkan problemleri çözüm konusunda arayış içine girmişler ve kelâm ilmini yeniden işlevsel hale getirmenin yollarını aramışlardır.

Medeniyetler toplumun genelini ilgilendiren karmaşık problemlerle karşılaştıklarında bunları bireysel olarak çözmek yerine sistematik bir şekilde ilimler ya da disiplinler çatısı altında ele almayı tercih ederler. Bu bağlamda İslâm düşüncesine özgü bir disiplin olarak kelâm, klasik İslâm dünyasında karşılaşılan inanca dair problemleri çözmenin yanında İslâm'ın temel esaslarına uygun bir tanrı-evren-insan ilişkisi oluşturma gayreti ile doğmuş bir ilim olma özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla Müslümanların kendi dışlarında gelişmiş felsefe ve bilimlerle karşılaşması ilk defa XIX. yüzyılda yaşanmış olmayıp, kelâmcılar erken dönemden itibaren farklı kültür ve düşünce sistemleriyle etkileşim sonucunda ortaya çıkan problemleri çözüme konusunda başarılı olmuşlar, bu nedenledir ki klasik İslâm düşüncesinde saygın bir konuma yükselmişlerdir.

Ancak Ortaçağ'ın anlam dünyasına göre şekillenmiş klasik kelâmın ne metodolojisi ve kavramsal yapısı modern dönemin ortaya çıkardığı problemlere yeterli derecede cevap verecek konumda

değildir. Örneğin evrenin yaratılışını ve Tanrı ile ilişkisini açıklamada klasik dönem kelâmcıları tarafından yaygın bir şekilde kullanılan cevher-araz gibi kavramların ve hudûs gibi argümanların, o dönemin anlam dünyasında geçerliliği olmakla birlikte günümüzde tam olarak bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu nedenle kelâmın Allah'ın varlığı, birliği, sıfatları gibi uluhiyete dair konuların ve nübüvvet meselesinin günümüzde anlam ifade eden vesailerle temellendirilip savunulması gerekmektedir. Kelâm ilmi, bu yapıldığı takdirde bugünün insanına rehberlikte bulunacak bir dünya görüşü sunmaya ve inanca ilişkin problemlere çözüm getirmeye muvaffak olacaktır.

İşte elinizde bulunan bu çalışma Osmanlı'nın son döneminden itibaren güncellenme çabasındaki “yeni ilm-i kelâm”ın yukarıda zikredildiği bağlamda karşılaştığı problemlere çözüm bulma, onun itikadi esasları temellendirmede araç olarak kullanılan akıl ve bilim dayalı vesailini güncelleyerek yeniden işlevsel hale getirme ve böylelikle kelâmı günümüz Müslümanlarının bilgi, varlık ve inanca dair karşılaştığı problemlerin çözümüne yeniden ortak etme gayreti ile oluşturulmuş paneller dizisini kapsamaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen tartışmalı ilmi toplantılar iki bölümden oluşmakta olup; birinci bölümde ilgili konunun uzmanı, meseleyi objektif ve detaylı bir şekilde ortaya koyarken, ikinci bölümde konunun ortaya çıkardığı teolojik ve felsefi imalarının tartışılması yoluna gidilmiştir. Böylelikle bir taraftan bilim tarafından ortaya konulan resim kavranılmaya çalışılırken, diğer taraftan meselenin İslâm inanç esaslarına uygun bir şekilde çözümlenmesi hedeflenmiştir.

“Güncel Kelâm Tartışmaları”na gerek sunum, gerekse müzakere sürecinde birçok kişinin katkısı oldu. Ancak öncelikle bu girişim, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelâm Anabilim Dalı'nın bir projesi olma özelliği taşımaktadır. Bu bağlamda Anabilim Dalı Başkanımız Sayın Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ, gerek bu inisiyatifin başlatıcısı olarak ortaya koyduğu vizyon ve gerekse sürecin devamlılığı konusunda sağladığı motivasyon ile bu panellerin düzenlenmesinde en büyük bir pay sahibi konumundadır.

Editörler olarak kendisine bu nedenle çok teşekkür ediyor, Cenâb-ı Mevla'dan akademik çalışmalarının devamı için uzun ve sağlıklı bir ömür istirham ediyoruz. Ayrıca Anabilim Dalımızın kıymetli öğretim üyeleri, başta panelleri redakte ederek anlaşılmasını kolaylaştıran Prof. Dr. Metin YURDAGÜR olmak üzere Prof. Dr. Yusuf Şevki YAVUZ, Prof. Dr. Adil BEBEK, Prof. Dr. Hatice Kelpetin ARPAGUŞ, Prof. Dr. Hülya ALPER hocalarımız ile araştırma görevlileri Hayrettin Nebi GÜDEKLİ ve Aysenur GÜDEKLİ'ye paneller sürecinde verdikleri katkı ve destekten dolayı teşekkür etmemiz gerekmektedir. Bunların yanısıra Anabilim Dalımızın emekli hocalarından Prof. Dr. M. Saim YEPREM'e Ankara'da ikâmet etmesine rağmen, toplantılarımıza katılarak bizlere sağladığı mânevî destekleri dolayısıyla minnettarız.

Ayrıca, yoğun mesaieleri içerisinde panellere hem sunumları hem de müzakereleri ile iştirak ederek katkı yapan Fizik Yüksek Mühendisi ve Araştırmacı Yazar Taşkın TUNA, Yıldız Teknik Üniversitesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Caner TASLAMAN, Harvard Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nden Prof. Dr. Alnoor DHANANI, Ürdün Yermük Üniversitesi Fizik Bölümü Öğretim üyesi Prof. Dr. Muhammed Basel et-Tâi, BAE, Şarja Amerikan Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nidhal Guessoum, Bezmi Âlem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Sait BUĞDACI, Acıbadem Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Emre DORMAN ve Şehir Üniversitesi Araştırma görevlisi Salih GÜNAYDIN'a teşekkürü borç biliyoruz.

Bunun yanısıra panelleri yakından izleyip müzâkere sürecinde meselenin felsefi ve teolojik yönlerinin ortaya konulmasında önemli katkılarda bulunan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Başkanı Prof. Dr. Ali DURUSOY, İslâm felsefesi Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. İlhan KUTLUER, İslâm Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet ERDOĞAN, Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.

Dr. Ahmet YÜCEL, Din Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Abdurrahman DODURGALI ve Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan ELİK'e teşekkür etmemiz gerekiyor. Onların gerek gözlemci gerekse müzakereci olarak panellerde bulunması esasen konunun sadece Kelâm Anabilim Dalı değil, diğer İslâm Bilimleri tarafından da sahiplenildiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Diğer taraftan paneller sadece öğretim üyeleri tarafından değil, öğrenciler tarafından da yoğun bir ilgi görmüş olup bu bağlamda özellikle Ayşegül ERCAN, Engül AYBAY, Sultan Ümmügülsüm GÜNDÜZALP, Ayşenur Eken ÇALIŞKAN ve Merve KORKMAZ isimli öğrencilerimize, gerek organizasyon sürecine gerekse daha sonra kayıtların deşifre edilip yazıya geçilmesine yaptıkları gönüllü hizmetlerden dolayı teşekkür etmemiz gerekiyor. Esasen konunun öğrenciler tarafından yoğun bir ilgi gösterilerek sahiplenilmesinin bizi gelecekte düzenleyeceğimiz daha başka paneller konusunda cesaretlendirici bir etkisi bulunmaktadır.

Son olarak bu çalışmanın okuyucu ile buluşturulmasını sağlayan Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ali KÖSE'ye ve Fakülte Vakfına teşekkürlerimizi iletiyor, yaptığımız bu çalışmanın "yeni ilm-i kelâm"a bir yol çizme eşiğinde olan günümüz kelâmcılarına açılımlar sağlamasını, bu alanda daha başka çalışmalara vesile olmasını umuyoruz.

Gayret bizden, Tevfik Allah'tan...

Editörler

Mehmet BULGEN & Enis DOKO